

Olvasd el, és játssz velünk!

Egy olvasóvetélkedő évtizedes tapasztalatai

2014-ben indította útjára a Marosvásárhelyi Könyvvásár az ***Olvasd el, és játssz velünk!*** olvasásnépszerűsítő vetélkedőt. A szervezők az olvasókedv felkeltését tűzték ki a vetélkedő céljául kortárs irodalmi alkotások megismertetésével. A versenyre 3 fős csapatok jelentkezhetnek. A vetélkedőt négy kategóriában hirdettük meg: I. kategória 3-4. osztály, II. kategória 5-6. osztály, III. kategória 7-8. osztály, IV. kategória 9-12. osztály. Az alsó korhatár kijelölését azért tartjuk indokoltnak, mert az önálló olvasás képességének kialakítása a Romániai NAT követelményeinek megfelelően a III. pedagógiai szakasz elejére helyezi.

A különböző korosztályok életkori sajátosságait és érdeklődését figyelembe véve minden kategóriának más-más kortárs szépirodalmi alkotást jelöltünk ki olvasásra. A versenyt minden év szeptember 2. hetében hirdetjük meg a sajtóban, a könyvvásár honlapján, illetve különböző közösségi oldalak online felületein. A vetélkedőre 3 fős csapatok jelentkezhetnek, egy osztályból maximum 2 csapat. A jelentkezési határidőtől az első fordulóig, október végéig kell a jelentkezőknek a kijelölt műveket elolvasniuk. Tíznel több csapat jelentkezése esetén előválogatásra kerül sor. Az elődöntős feladatlap alapján, melyet elektronikus formában kell a csapatoknak beküldeniük, egy szakmai zsűri kiválasztja azt a 7-8 csapatot, akik bejutván a döntőbe, a könyvvásár ideje alatt, vagyis november második hétvégéjén ismét lehetőséget kapnak a megmérettetésre. A döntő játékos vetélkedő vagy műhelyfoglalkozás formájában zajlik, általában a szerző jelenlétében. A győztes csapatok képviselői gazdag könyvjutalomban részesülnek. Azoknak a gyerekeknek, felkészítő pedagógusoknak, akik résztvesznek a játékban, illetve támogatják és tanítványaik körében népszerűsítik vetélkedőnket, emléklapot és meghívót küldünk a könyvvásár különböző gyermekprogramjaira: író-olvasó találkozókra, könyvbemutatókra, előadásokra, koncertekre. Fontosnak tartjuk, ugyanis, hogy a résztvevőket további olvasásra ösztönözzük, kultúrafogyasztókká neveljük őket. A könyvvásár erre számos lehetőséget biztosít. A következőkben tekintsük át a vetélkedő részvételi arányát.

1. táblázat. Évenkénti részvételi arány

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Csapat	90	98	188	239	278	278	217	349	311	210	287
Tanuló	270	294	564	717	834	834	651	1047	933	630	861

A fenti táblázat a csapatok részvételi arányát mutatja. Az először 2014-ben meghirdetett vetélkedőre 90 csapat jelentkezett. Ezután a résztvevők száma évről évre növekedett elérve az utóbbi évben a 287 csapatszámot, ami összesen 861 olvasó diákot jelent.

A következő táblázat korosztályonként kategorizálja a résztvevőket, tehát azt mutatja, melyik kategóriában jelentkeztek legtöbben a vetélkedőre, illetve melyik az a korosztály, akit a legnehezebb megszólítani.

2. táblázat. Csapatok száma kategóriánként

Kateg.	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
3-4. o.	26	32	63	41	35	27	26	39	46	21	36
5-6. o.	15	50	103	163	109	137	95	167	126	91	138
7-8. o.	24				92	88	59	87	81	69	68
9-12. o	25	16	22	35	40	26	59	56	58	30	45
Csapat	90	98	188	239	278	278	37	349	311	211	287
Tanuló	270	294	564	717	834	834	651	1047	933	630	861

Megfigyelhető, hogy a középső kategóriában, az általános iskola felső tagozatán a legtöbb a jelentkező. Ők azok, akik a legnagyobb számban vesznek részt évről évre az olvasójátékunkban. Ez egyértelműen bizonyítja, hogy ez a korosztály ösztönözhető leginkább olvasásra az iskolán kívül meghirdetett olvasóvetélkedők által. A legelső kategóriában jelentkezők alacsony száma talán azzal magyarázható, hogy 3-4. osztályban az olvasási készség nincs olyan begyakorlottsági szinten, hogy a vállalkozzanak egy-egy könyv meghatározott időn belüli elolvasására. Hasonlóan kevés a jelentkező a középiskolás kategóriában, amely arra enged következtetni, hogy kevesebb középiskolás tanuló ösztönözhető az olvasásra az online versenyek segítségével.

Érdekes megvizsgálni a jelentkezők nemek szerinti eloszlását is. A következő táblázat a 2019-es verseny résztvevőinek nembeli eloszlását mutatja kategóriánként.

3. táblázat. A 2019-es verseny résztvevői nembeli eloszlása kategóriánként

Kategória	4. o.		5-6. o.		7-8. o.		9-10. o.	
Jelentkezők száma	81		411		265		78	
	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány
	25	56	137	268	52	212	10	52
%	31	69	35	65	20	80	10	90

A 3. táblázat számadatait elemezve két általános tendencia állapítható meg. Az egyik a jelentkezők életkorára vonatkozik. Az előző táblázatban feltüntetett 2. kategóriát (5-8. osztály), mivel ez volt a legszámosabb kategória, tovább bontottuk. Az adatokat összehasonlítva kiderül, hogy a V-VI. osztályos korosztály jóval megelőzi a 7-8. osztályt, ami arra enged következtetni, hogy 5-6. osztályban a legmagasabb a részvételi arány, vagyis megkockáztathatjuk azt a kijelentést, miszerint a 11-12 éves gyerekek olvasnak a legtöbbet. A másik tendencia, amelyről beszélnünk kell, a nemek közti eloszlás. IV-VI. osztályban a fiúk részvétele az olvasóvetélkedőben 30% körül mozog, VII. osztálytól kezdődően viszont ez számottevően visszaesik. Középisikolás korban 10 % -ra csökken. Ezek az adatok azt a sajnálatos tényt igazolják, mely szerint sokkal kevesebb fiú találja vonzóknak egy olvasóvetélkedőn való részvételt, következésképpen, a fiúk kevesebben és kevesebb szépirodalmat olvasnak, mint a lányok. Ezek az eredmények egybehangzanak más olvasásszociológiai felmérés adataival: az olvasás terén a fiúk veszélyeztetett helyzetben vannak.

A vetélkedőn évről évre új csapatok is jelentkeznek, viszont találunk olyan jelentkezőket is, akik minden évben részt vesznek. Mivel a vetélkedőre osztályonként maximum 2 csapat jelentkezhet, nagyobb érdeklődés esetén a pedagógus javaslatára osztály szinten elődöntőt tartanak. A pedagógusok visszajelzése alapján arról is tudomásunk van, hogy utólag azok számára is megtartják a versenyt, akik a korlátozott létszám miatt kimaradtak a vetélkedőből. Ez iskolai szinten történik a magyartanár irányításával. Előnye, egyfajta „olvasási mozgalom” indíthat el a tanulók körében.

A vetélkedő meghirdetése előtt zajlanak az előkészületek, ami az olvasásra szánt művek kiválasztását az elődöntős feladatlapok kidolgozását valamint a döntő forgatókönyvének megírását jelenti. Az olvasásra kijelölt műveket magam választom ki jól meghatározott szempontok alapján. Olyan kortárs alkotásokból válogatok, amelyek nemzetközi vagy hazai gyerekkönyvsikerek, rangos gyermekirodalmi és irodalmi díjak, elismerések nyertesei.

Igyekszem magas esztétikai értékkel rendelkező, színvonalas műveket kijelölni, amelyek nyelvvezetükben, tartalmi és formai sajátosságaikban illeszkednek a mai gyerekek olvasóigényeihez. Fontos szempont továbbá, hogy a kijelölt művek elolvasása élményt nyújtson számukra, további olvasásra ösztönözze őket. Erre a sorozatok a legalkalmasabbak. Az olvasókedv felkeltésében, ugyanis az élménynyújtás, szórakoztatás, a mai gyermekolvasók körében lényeges igényként jelentkezik.

A vetélkedő több szakaszban zajlik. Az első szakasz a verseny meghirdetésétől (szeptember 2. hete) október végéig tart. Ezalatt megtörténik a bejelentkezés, a kijelölt művek egyéni beszerzése, majd elolvasása. A mű elolvasására tehát több, mint egy hónap áll a jelentkezők rendelkezésére. A 2. szakasz két hetet ölel fel, az elődöntős feladatlapok kiküldésétől a részeredmények közzétételéig. Az elődöntős feladatlapok nagyrészt szövegértési feladatokat tartalmaznak. A kérdés-felelet típusú, feleletválasztásos, szövegértelmező feladatok mellett kreatív írásbeli feladatok (pl. könyvajánló írása, képzelte riport, párbeszéd vagy monológ írása, a regény végkifejletének átírása stb.) is szerepelnek, így kapcsolódik össze az olvasási képesség és az írásbeli szövegalkotás képességének együttes fejlesztése. A 3. szakasz a döntőt öleli fel, amely november második hétvégéjén, a Marosvásárhelyi Könyvvásár ideje alatt zajlik.

Pontokba szedve a vetélkedő tanulságait, megállapíthatjuk, hogy:

- a mai fiatalok olvasásra ösztönözhetőek az olvasóvetélkedők segítségével
- jól kiválasztott kortárs irodami művekkel felkelthetjük a tanulók érdeklődését az olvasás iránt
- az olvasóvetélkedő jellegének köszönhetően fejleszti a tanulók szövegértő képességét
- az íróval való személyes találkozás további olvasásra ösztönözheti a tanulókat
- a diákok 3 fős csapatokban való jelentkezése lehetőséget nyújt a tanulóknak az olvasmányélmények megvitatására, az olvasói reflexiók megbeszélésére
- a vetélkedő növeli az olvasás presztízsét adott osztályközösségen belül

Természetesen a verseny pozitív hatásán túl számos olyan tényező van, amelynek tudatában kell lennünk a vetélkedő megszervezésekor. Ezek a következők:

- a verseny alkalmi jellegénél fogva nem ad lehetőséget a rendszeres és folyamatos olvasóvá nevelésre, csupán kiegészíti az egyéb lehetőségeket
- a versenyre túlnyomórészt az olvasni kedvelő tanulók jelentkeznek. Nehéz megszólítani a gyenge vagy olvasási motivációval egyáltalán nem rendelkező tanulókat.

Egy olvasóvetélkedő, bármennyire népszerű egy város, egy régió életében, önmagában nem képes egy nemzedék olvasóvá nevelését megvalósítani. Mégis hiszek abban, hogy az *Olvasd el, és játssz velünk!* olvasóvetélkedő bizonyos mértékben hozzájárul az olvasás népszerűsítéséhez, és ösztönzőleg hat más kezdeményezések megszületésére¹, amelyek az olvasóvá nevelést szolgálják. Fontos hozadéka továbbá a vetélkedőnek, hogy kiegészíti az iskolákban folyó olvasóvá nevelési kezdeményezéseket, kapcsolatot teremt a pedagógusok, diákok és a kultúra különböző intézményei között, biztosítva ezáltal az együttműködést a cél érdekében.

Előadásom az olvasóvá nevelés egy lehetséges modelljét mutatta be. Úgy gondolom, hogy a hagyományos keretek között működő iskola önmagában képtelen megoldani az olvasóvá nevelés kérdését. Mivel az olvasóvá nevelés összetársadalmi feladat, fontos, hogy megkeressük azokat az iskolán kívüli lehetőségeket, amelyek kiegészítik az iskolában folyó kezdeményezéseket, és megteremtik az olvasóvá nevelés céljából az együttműködés megvalósulását a különböző kulturális intézmények és a hagyományos oktatási formák között. Az olvasóvetélkedő egy jó lehetőségnek bizonyul.

Makkai Kinga

pedagógus

Mihai Eminescu Pedagógiai Főgimnázium,

Marosvásárhely

¹ Az *Olvasd el, és játssz velünk!* vetélkedő mintájára született meg 2019-ben a kolozsvári kezdeményezésű Erdélyi Könyvfaló